

✦ Cathy Gohlke ✦

Voorpublicatie

HET GEHEIM VAN MIJN

Moeder

**DE WERKELIJKHEID VAN
NAZI-DUITSLAND KOMT ANGSTIG
DICHTBIJ ALS HANNAH ZICH VERDIEPT
IN HAAR FAMILIEGESCHIEDENIS.**

Hannah Sterling heeft altijd verlangd naar een betere relatie met haar moeder, maar zij bleef van haar vervreemd. Na de dood van moeder Lieselotte is Hannah vastbesloten het geheimzinnige verleden van haar ouders te ontrafelen. Zij komt tot de ontdekking dat ze nog een grootvader heeft in Duitsland.

1

Dertig jaar eerder maakt Lieselottes vader snel carrière in de Nazi-partij. Een goed huwelijk van zijn dochter kan hem daarbij helpen. Lieselotte is verliefd, maar haar geliefde Lukas is bepaald niet de ideale partner. In het diepste geheim werkt hij voor het verzet tegen Hitlers Derde Rijk. Lieselotte heeft geen vermoeden hoe ver haar vader zal gaan om haar medewerking af te dwingen.

Langzaam maar zeker komt het levensverhaal van Lieselotte aan het licht als Hannah naar Duitsland reist voor een ontmoeting met haar grootvader. Die probeert zijn eigen oorlogsgeheimen te verbergen. Hannah verlangt naar verzoening, maar hoe zal dat ooit kunnen na al haar schokkende ontdekkingen?

HET GEHEIM VAN MIJN

Moeder

Lieselotte Sommer – november 1938

Mijn hele leven al had ik van Lukas Kirchmann gehouden – vanaf het moment dat ik oud genoeg was om adem te halen. Lukas was de vriend van mijn oudere broer – beiden twee jaar ouder dan ik. Maar in tegenstelling tot Rudy, nam Lukas de tijd om met mij te lachen en te praten, om naar de namen van mijn poppen te vragen terwijl ik hun porseleinen bordjes en kopjes en metalen lepels uitstalde.

2

Toen ik oud genoeg was om naar school te lopen, negerde Rudy de instructies van mijn *Mutti* om bij mij te blijven, vastbesloten om vooruit te rennen. Maar als Lukas erbij was, dwong hij Rudy om samen met hem een stap achter ons te lopen. Dan konden ze op mij en zijn zusje Marta letten. Niemand durfde ons te plagen of lastig te vallen als twee grote jongens ons beschermden. In al die jaren heb ik nooit gezien dat Lukas bang was. Tot de *Kristallnacht*, de nacht van het gebroken glas. Ik was net dertien geworden en de tijd van het spelen met poppen al lang ontgroeid. Mijn vader had me gewaarschuwd die avond thuis te blijven en de deur op slot te houden, ongeacht wat ik buiten zou horen of zien. Hij en Rudy – zelfingenomen in zijn uniform van de *Hitlerjugend* – zouden laat thuiskomen. Onze

huishoudster was die avond al lang vertrokken naar haar eigen gezin, en moeder lag natuurlijk boven, vast in slaap door de laudanumdruppels die ze ingenomen had om haar pijn te verlichten.

Ik had mijn huiswerk gemaakt, de afwas gedaan, en hing de druipende theedoek op om te drogen. Het was half elf en er was nog steeds geen teken van Rudy of vader. Pas toen ik naar buiten stapte om wat afval in de vuilnisemmer te gooien, rook ik de geur van brandend hout. De lucht kleurde oranje. Niemand durfde in deze tijd van rantsoenering in het openbaar hout te verbranden, zeker niet in de avond en zeker niet in Berlijn. Of stond er een huis in brand? Ik was mijn neus gevolgd naar de straat toen een ruwe hand over mijn mond werd gedrukt. Een sterke arm trok mij terug in de schaduw. Ik krabde, schopte, kneep, beet, maar hij trok mij in de bosjes.

‘Lieselotte! Lieselotte, ik ben het, Lukas!’ siste hij in mijn oor. ‘Houd in vredesnaam op mij te bijten!’

‘Lukas!’ Hij verslaptte zijn greep en ik trok me los. ‘Je joeg me de stuipen op het lijf. Waar ben je mee bezig?’ ‘Is Rudy thuis? Je vader?’

‘Nee. Lukas, wat ...?’

‘Laat ons binnen, even maar.’

‘Laat wie binnen?’ En toen bespeurde ik in het donker nog een schaduw die ik niet goed kon ontwaren, gehurkt en weggedoken achter de tuindeur.

‘Alsjeblieft,’ smeekte Lukas. Op dat moment voelde ik zijn angst – iets wat zo vreemd was voor Lukas Kirchmann dat ik de deur onmiddellijk opendeed en hem naar binnen trok. De grote gestalte volgde hem op de

hielen. ‘Doe op slot.’ Lukas had mij nooit iets bevolen, maar ik deed de deur zonder nadenken op slot. Hij deed het keukenlicht uit en gluurde langs het gordijn. ‘Je vader is niet thuis?’ herhaalde hij, alsof hij mij niet helemaal geloofde.

‘Nee. Hij zei dat hij laat terug zou zijn. Je arm bloedt ... en je gezicht! Wat is er gebeurd?’

‘Niets. Het stelt niets voor.’

De andere man, ruim twee keer zo oud als Lukas, kreunde in het flauwe licht dat van de straat naar binnen viel, terwijl hij zijn gewonde arm vasthield.

‘Herr Weiss?’ Ik herkende hem als de slager van de markt drie straten verderop. De Joodse markt, waar ik niet langer boodschappen mocht doen, ondanks het feit dat we daar altijd gewinkeld hadden. Het was dichtbij en ze hadden altijd het beste vlees. Tenminste, moeder beweerde dat dat zo geweest was. Volgens vader kochten goede Arische meisjes niet van Joden – geen vlees, helemaal niets. De *Führer* had dat al lange tijd duidelijk gemaakt.

Herr Weiss knikte ongelukkig.

‘Lieselotte, heb je een doek? Een stuk stof waarvan ik een mitella voor Herr Weiss kan maken?’

‘Ga zitten, Lukas. Je bloedt overal! Laat me een washandje voor je halen.’

‘Let maar niet op mij.’ Hij ging zitten. ‘Help ons!’

Ik voelde warmte door mij heen stromen toen hij mijn arm greep, ondanks de schrik nu ik hem zo toegetakeld zag. ‘Ik zal alles doen, wat je maar wilt.’

‘Ik moet Herr Weiss en zijn gezin hier weg krijgen.’

‘Zijn gezin? Waar ...’

‘Dat doet er niet toe. Kun je ons helpen? Kun je mij helpen, zonder het aan je vader of Rudy te vertellen?’ *Hij wil dat ik iets geheims en gevaarlijks doe. Hij wil mij, zonder Rudy.* Ik vroeg me af wat Lukas precies nodig had of wat hij van plan was. Maar ik wist dat het helpen van Joden verboden was. Ik liep het risico me de woede van mijn vader op de hals te halen, de woede van Rudy. Onze buren konden mij aangeven. Het was angstaanjagend, en opwindend. ‘Wat heb je nodig? Wat kan ik doen?’

‘We hebben verband, jassen, en wat eten nodig. En we hebben een plek nodig waar we Herr Weiss en zijn gezin tot morgenavond kunnen verbergen.’

‘Morgenavond?’ Het geven van verband en voedsel, en zelfs jassen, was één ding, maar hen verbergen ... Waar kon ik hen verstoppen? Durfde ik dat?

‘Anderen zullen hem dan uit Berlijn kunnen brengen.’ Mijn hart ging als een razende tekeer. Dit was meer dan ik aankon.

Maar Lukas stapte dichterbij, zo dichtbij dat ik zijn adem op mijn gezicht kon voelen terwijl hij fluisterde. ‘De bruinhemden hebben zijn winkel verwoest. Ze hebben al zijn vlees en bezittingen op straat gegooid. Ze hebben de synagoge en een groot aantal Joodse huizen in brand gestoken. Niemand probeert het vuur te blussen, tenzij Arische huizen gevaar lopen. De kans is groot dat alle nabijgelegen Joodse winkels en huizen in vlammen zullen opgaan, inclusief het huis van de familie Weiss. Zijn zoon is in elkaar geslagen en gearresteerd omdat hij zijn ouders probeerde te beschermen. Herr Weiss en zijn vrouw moeten hun dochters hier vandaan

krijgen voordat ... voordat hun iets ergers overkomt. Help hen. Alsjeblieft. Help me om hen te helpen.'

Hoe kan ik dit weigeren? Maar niet in het huis – het is hier niet veilig. 'De schuur in de tuin. Niemand gaat daar nu heen. In de kelder eronder is ruimte voor hen allemaal, waar jij en Rudy jullie clubhuis hadden toen ik klein was ... toen jullie mij niet binnen lieten.' Zelfs op dat moment herinnerde ik me nog de belediging van lang geleden.

Hij kuste mijn wang. 'Je bent een engel, Lieselotte! Ik zal hen nu gelijk daarheen brengen. De sleutel ... ik heb de sleutel nodig.'

Ik pakte hem van de haak bij de achterdeur. 'Ik zal wat boterhammen snijden.'

'En stof ... iets waar we een mitella van kunnen maken.'

6 'Ja, ik vind wel iets.'

'En jassen en dekens ... alles wat ...'

'Ja, ja, ga nou maar. Vader en Rudy kunnen elk moment terugkomen. Ik breng het je wel.'

'*Danke schön*, Fräulein Sommer.' Herr Weiss nam mijn handen in de zijne, leek zich toen te realiseren dat dit ongepast was en deed een stap achteruit, terwijl hij tweemaal zijn hoofd boog. 'Ik kan u op geen enkele manier bedanken.'

'Dat is niet nodig, Herr Weiss. Onvoorstelbaar ... ik wist niet dat mensen dit kunnen doen.' Maar de terughoudendheid in de ogen van Herr Weiss en de pijn in Lukas' blik maakten me duidelijk dat ik het wél kon weten.

Ze glipten door de deur de nacht in. Terwijl ik brood en kaas uit de kast pakte, herinnerde ik me de kist met wollen dekens op zolder. Ik rende daar eerst heen en

trok drie van de dikste dekens tevoorschijn. En twee jassen waar Rudy en ik allebei uitgegroeid waren.

‘Lieselotte,’ riep moeder zwakjes toen ik langs haar kamer liep. Ik stond als aan de grond genageld. Mijn gerommel op zolder had haar wakker gemaakt.

‘Ik ben zo terug, *Mutti*. Een momentje.’

‘Lieselotte,’ riep ze dringender. ‘Lieselotte, kom nu!’

Ik had haar in weken niet zo sterk gehoord. De jassen en dekens liet ik vallen op de overloop en stapte de flauw verlichte slaapkamer binnen. ‘Wat is er, *Mutti*? Hebt u meer laudanum nodig? Het is nog geen tijd.’

‘Mijn jas.’ Ze wees met haar hand richting de kledingkast. ‘Neem mijn jas.’

‘We gaan nergens heen. Het is nacht. U moet gedroomd hebben.’

Haar stem was zwak, zoals alles aan haar, en ik wist dat het haar grote inspanning kostte om te spreken.

‘Ik heb hen gehoord ... Herr Weiss. Neem mijn jas mee voor Frau Weiss, mijn warme bontjas. Die zal haar warm houden.’

‘Nee! Dat is uw beste jas. U zult hem nodig hebben.’

Ik trok het dekbed over haar schouders, ontsteld door het besef dat ze ons gehoord had. Zou ze het aan vader vertellen? Hij zou het nooit goedkeuren. En Lukas ...

‘Ik heb hem niet nodig. Ik zal nooit meer buiten komen. Frau Weiss was altijd zo vriendelijk en aardig tegen mij. Herr Weiss gaf me royale stukken vlees toen ik boodschappen ...’

‘Ik weet niet of *Vater* dat een goed idee vindt. Ik ben bang ...’

Op straat klonk hees geschreeuw.

‘Pak hem! Ga snel!’ Moeder sloot haar ogen en hijgde. Ik stond naast haar bed, niet wetend wat ik doen moest. Maar er was geen tijd meer. Ik greep de dikke bontjas uit haar kledingkast en wist dat ze gelijk had: *Mutti* zou hem nooit meer dragen.

Ik greep de stapel dekens uit de gang en pakte een laken en een schaar uit de linnenkast. De stapel balanceerde op mijn heup toen ik de trap afliep en voorzichtig door de achterdeur glipte. Geschreeuw en dronkemansgelach op straat. Rook in de lucht en een scherpe geur van iets wat ik niet thuis kon brengen, niet kon onderscheiden van de geur van brandend hout. Ik klopte op de schuurdeur en gaf de stapel door, in de armen van Lukas. Hij kneep dankbaar in die van mij, en ik rende terug naar de keuken.

- 8 Snel brood snijden. Net toen ik het mes neerlegde, vloog de keukendeur open en lawaaierig stapten vader en Rudy binnen. Rudy had het over een heldendaad, en vader lachte luidruchtig. Mijn maag draaide zich om. ‘Lieselotte, waarom ben je nog op?’ Vader veranderde plotseling van toon. ‘Waarom is deze deur niet op slot? Ben je buiten geweest?’
- ‘Nee,’ loog ik, iets wat ik nog nooit tegen mijn vader had gedaan. ‘Maar jullie waren allebei zo laat. Ik was ongerust.’
- ‘Maakten de geluiden op straat ons lieve zusje bezorgd?’ plaagde Rudy. ‘Je kunt er maar beter aan wennen. Dit is nog maar het begin!’
- ‘Rudy ...’ Vader keek hem glimlachend aan, maar schudde zijn hoofd. Toen zag hij de stapel boterhammen. ‘Ben je op dit tijdstip nog brood aan het klaarmaken?’

‘Ik dacht dat jullie wel honger zouden hebben.’ Deze keer was het makkelijker om te liegen.

‘Dat is aardig van je,’ zei hij goedkeurend, terwijl hij zijn jas uittrok en zijn sjaal afdeed. ‘Het was koud vanavond.’ ‘Ik ben uitgehongerd!’ Rudy gooide zijn pet op tafel. ‘Voor mij twee!’

Ik knikte, biddend dat mijn gezicht me niet verraden zou. Maar Rudy was te vol van zichzelf om iets te merken, en vader had andere dingen die hem bezighielden. ‘Hoe is het met je moeder? Is ze nog wakker geworden?’ ‘Ik denk het niet. Ze slaapt nu. De laudanum ...’ ‘*Ja, das ist gut.* Ze hoeft de geluiden van deze nacht niet te horen.’

‘Ze begrijpt er toch niets van.’ Rudy klonk zo onverschillig.

‘Wat waren jullie aan het doen dat moeder niet zou begrijpen?’ Een gedurfde vraag, maar ik wilde horen dat ze iets anders gedaan hadden dan het in elkaar slaan van kleine jongens en het verbranden van synagogen. Voor het eerst wilde ik dat Lukas Kirchmann een leugenaar was. ‘Een vergelding voor de moord door die bolsjewistische Jood in Frankrijk. Heb je niet naar de radio geluisterd? Je bent toch geen baby meer?’

‘Rudy, dat is genoeg. Praat wat zachter. Maak je moeder niet wakker. Ze heeft haar slaap nodig.’ Vader pakte een boterham van de snijplank. ‘Breng de koffie maar als hij klaar is. Ik ga even bij *Mutti* kijken, en dan ga ik naar bed.’ Hij stond stil. ‘O ja, ik heb een cadeau voor je, dochter.’ Hij trok een boek tevoorschijn uit zijn jas en gaf het me. ‘Zorg er goed voor.’

‘*A Christmas Carol?* En in het Engels! *Vater*, waar hebt

u zo iets ooit gevonden?’

‘Een eerste druk, dus pas er goed op.’

‘Ja, ja, dat zal ik doen. *Danke schön.*’ Het was niets voor mijn vader om een cadeau voor mij mee te brengen. En dit boek – mijn favoriet!

Toen hij de deur uit was, boog Rudy zich naar me toe.

‘Er is nog veel meer ... waar dat vandaan komt,’ fluisterde hij met een knipoog. ‘En hij bedoelt dat hij niet wil dat *Mutti* iets over deze nacht te weten komt. Ze klaagt steeds tegen hem over het groeiende militarisme van de *Hitlerjugend*. Ze begrijpt het niet. De *Führer* heeft plannen waar wij nooit van hadden kunnen dromen.

Let op mijn woorden! Hij zal ons binnenkort onder de wapens roepen. De wereld zal zien waar het Nieuwe Duitsland van gemaakt is, en ik ben er onderdeel van!’

10 ‘Ach, allemaal branie. Jullie gaan alleen maar roeien, sporten en kamperen en ...’

‘Niet meer, kleine zus. Niet na vannacht. De *Hitlerjugend* van vandaag vormt het leger van morgen.’

Ik keek hem indringend aan. ‘Wát hebben jullie vanavond gedaan?’

‘Arme kleine Lieselotte.’ Hij streek over mijn wang, ongewoon aardig. Of bedoelde hij het sarcastisch? ‘Je wereld staat op het punt te veranderen, en je beseft het niet eens. Je bent teveel thuis geweest bij *Mutti* en haar ouderwetse manieren. Volgend jaar moet je je met de andere meiden bij de *Bund Deutscher Mädel* aansluiten. Je zult geen excuus hebben om er niet heen te gaan, zelfs als *Mutti* nog in leven is.’

‘Zeg dat niet!’

Hij schudde zijn hoofd. ‘Het zou voor haar beter zijn

als dat niet het geval is. Ze kost alleen nog maar geld en haar leven is niet langer productief. Dat moet je toch inzien. Jij moet je plaats innemen in het Nieuwe Duitsland. *Mutti* is stervende, dus zij kan er niets aan doen. Maar jij bent dat niet. Jouw laksheid werpt een smet op mij en op *Vater*. De *Führer* zegt ...'

'Je slaat wartaal uit, Rudy. Ik wil het niet meer horen. Ga naar bed.' Ik wikkelde het overgebleven brood in een doek, alsof ik van plan was om het terug te leggen in de kast. Zodra hij en *Vater* op één oor zouden liggen, zou ik zoveel mogelijk voedsel naar Herr Weiss in de schuur brengen.

Rudy pakte twee boterhammen van de snijplank en liep richting de trap. 'Houd me niet voor de gek. Dat is een gevaarlijke bezigheid. Je wilt toch niet dat ik je aangeef?' Hij draaide zich om en trok zijn wenkbrauwen op in nagebootste verbazing.

Maakte hij een grap?

'De volgende keer wanneer je iets doet wat *Vater* verboden heeft, kun je maar beter je schoenen vegen.' Hij wees naar de modder op mijn sokken en schoenen. 'Ik weet niet waar je geweest bent, en het maakt mij niet uit. Ik heb nu mijn eigen leven, los van *Mutti* en *Vater*, dus waarom jij niet? Het wordt tijd dat je groot wordt, zusje.'

Hannah Sterling – december 1972

Advocaat Ward Beecham stak zijn hand uit over het bureau en overhandigde me een vel bedrukt ivoorkleurig

briefpapier, de naam en het retouradres in het Duits, de inhoud van de brief in het Engels. 'Ik weet niet zeker of dit een verlaat kerstcadeau is, of het begin van een duistere tunnel.'

Ik lachte aarzelend, opgewonden en bang tegelijk.

*Weledelgestrenghe heer Beecham,
Ik schrijf u namens mijn cliënt Herr Wolfgang Sommer,
die uiteraard erg ontdaan is door het nieuws dat zijn
dochter, Lieselotte Sterling, kortgeleden overleden is.
Herr Sommer heeft vele jaren tevergeefs naar zijn dochter
gezocht en gelooft nu dat zij eveneens veronderstelde
dat hij tijdens de oorlog was omgekomen. Hoewel hij
het zeer betreurt dat hij deze tijd alleen heeft doorgebracht,
zou hij graag kennis willen maken met zijn
kleindochter, Hannah Sterling.*

12

*Herr Sommer nodigt Fräulein Sterling uit om zo
snel mogelijk naar zijn huis in Berlijn te komen en
vertrouwt erop dat zij zijn huis als het hare zal beschouwen.
Hij heeft mij opgedragen een bedrag van
vijfhonderd Amerikaanse dollars naar uw bankrekening
over te maken, als vergoeding voor haar reiskosten.
Ik moet u informeren dat Herr Sommer oud en zwak
is. Aangezien hij niet in staat is om u de gewenste
gastvrijheid te bewijzen, heeft Herr Sommer zijn arts,
Dr. Gunther Peterson, en mij gevraagd u in zijn naam
die gastvrijheid te verlenen.*

*Hoogachtend,
Heinrich Eberhardt
Advocaat*

‘Hannah?’ vroeg Ward Beecham. ‘Gaat het goed met je?’
Goed? ‘Hierin staat dat ik een grootvader heb ... een grootvader van wiens bestaan ik nooit heb geweten. En hij is Duits ... Wolfgang *Sommer*... Dat is niet eens de naam op Mama’s huwelijksakte.’

‘Blijkbaar. Ja, dat klopt allebei.’

‘Alles wat mijn moeder mij over haar verleden verteld heeft, was een leugen.’

‘We weten helemaal niets over deze man, behalve dat hij genoeg geld lijkt te hebben om een ticket voor je te betalen.’

‘Als hij een slechte man was, waarom zou ze dit adres dan voor mij hebben achtergelaten zodat ik hem kon bereiken? Ze heeft me nooit over hem verteld, maar ze heeft deze deur voor mij geopend om erdoor te gaan – na haar dood. Ik begrijp het niet.’

‘Misschien had ze er spijt van dat ze het je nooit heeft verteld, dat ze je nooit iets over hem heeft laten weten.’ Hij aarzelde. ‘Maar ze kan zich ook voor hem geschaamd hebben. Ze had wellicht een goede reden om zijn naam niet te laten vallen of zijn brief te beantwoorden. We weten het niet.’

‘Tante Lavinia zei dat mensen vreemde dingen gedaan hebben tijdens de oorlog. Ze vermoedt dat Mama misbruik heeft gemaakt van Papa, dat ze hem heeft overgehaald om met haar te trouwen zodat ze weg kon vluchten van iets slechts wat ze gedaan had.’

‘Dat kan ik moeilijk geloven.’

‘Is dat zo? Ze heeft mij mijn hele leven doen geloven dat Papa – Joe Sterling – mijn vader was, en dat ze helemaal geen familie had. Dat ze uit Oostenrijk kwam, nota bene.’

‘Misschien wilde je vader, Joe, het zo. Misschien dacht ze dat ze jou moest beschermen voor haar familie, of voor de Amerikaanse gemeenschap. We stonden er namelijk niet om bekend dat we Duitsers, zelfs Duitse Amerikanen, erg goed behandelden.’

‘Maar nadat Papa stierf, had ze ...’

‘Zijn herinnering in ere kunnen houden.’

‘Ze hield niet van hem! Ze zou geen steen op zijn graf hebben laten zetten als tante Lavinia er haar niet toe had overgehaald. Hij was geen goede echtgenoot, net zomin als zij een goede echtgenote was. Ik weet dat, maar hij was goed voor mij, hij deed wat hij kon.’ *Waarom neem je het nu voor hen op? Waarom neem ik het voor hem op?*

‘Ze heeft tegen mij gelogen, en ze heeft het me zeker niet gemakkelijk gemaakt om erachter te komen wat we nu weten.’ De waarheid voelde als een rotsblok op mijn borst. *Het is alsof ze een spelletje met mij speelt vanaf de andere kant van het graf!*

‘Ik zeg alleen maar dat je moeder haar redenen gehad moet hebben. Ik weet niet wat deze waren, maar ik ben bereid om haar het voordeel van de twijfel te geven. Wees voorzichtig met deze man die beweert je grootvader te zijn. Het feit dat hij je uitnodigt om naar Duitsland te komen, betekent nog niet dat je moet gaan.’ Hij schudde zijn hoofd. ‘We weten helemaal niets over hem of over deze advocaat. Ik moet bedenken welke vervolgstappen we het best kunnen nemen.’

Maar dit was de eerste aanwijzing die ik gevonden had over het verleden van mijn moeder, en wellicht ook dat van mij. Als ik een grootvader had in Duitsland, zou ik daar dan ook een vader hebben? Zouden de andere

enveloppen uit Duitsland, die Ward niet had kunnen traceren, me naar hem kunnen leiden? Wanneer ik mijn verleden begreep, zou dat een aanwijzing kunnen geven voor mijn toekomst. Ik zou niet toelaten dat Ward Beecham het uit mijn hoofd zou praten. ‘Er is maar één manier om daar achter te komen, nietwaar? Boek mijn vliegticket.’

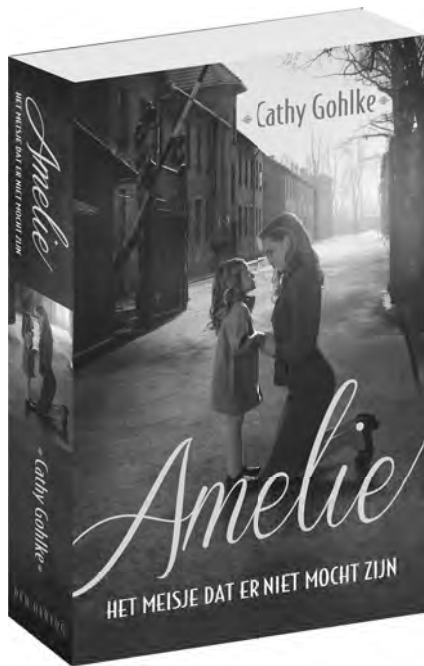
LEES OOK DE ANDERE BOEKEN VAN CATHY GOHLKE:

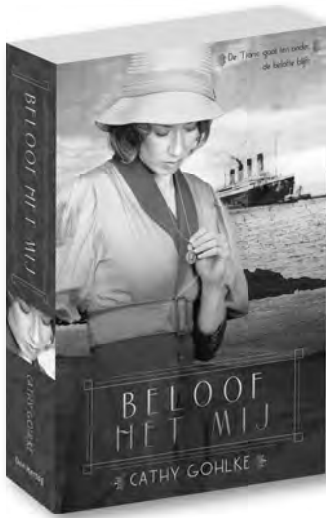
‘Een boeiende roman met een diepere, appellerende boodschap.’

—*Reformatorsch Dagblad*

‘Een overtuigende en spannende roman, waarin Cathy Gohlke (meervoudig winnaar van de Christy Award) het verhaal vertelt van mensen die met groot gevaar voor zichzelf het leven probeerden te redden van hen die zij niet kenden. Deze roman doet niet onder voor de ontroerende verhalen van Tatiana de Rosnay.’

—*Library Journal*

‘Gohlke, tot twee keer toe winnares van de Christy Award, vertelt een aangrijpend verhaal over opoffering, verlies, liefde en hoop tegen de achtergrond van dat onvergetelijke drama: de ondergang van de *Titanic*.’
—*Publishers Weekly*

‘Een roman waarin de tragedie van de *Titanic* en de emotionele nasleep daarvan boeiend wordt beschreven.’
—*Gezinsgids*

‘De goed uitgewerkte karakters, spanning en romantiek staan garant voor een fijne roman.’
—*Nederlandse Bibliotheekdienst
Biblion*

‘Een lekker dikke, prettig geschreven historische roman over tegenslagen, gevaarlijke geheimen en het zoeken naar Gods leiding.’
—*Visie*

Meerdere romans van Cathy Gohlke werden bekroond met de prestigieuze Christy Award. Cathy is getrouwd, heeft twee kinderen en woont in Elkton (Maryland, USA).

www.cathygohlke.com

‘Een meeslepend verhaal, verteld afwisselend vanuit het perspectief van Hannah en dat van haar moeder als jonge vrouw. Gohlke heeft zich uitstekend gedocumenteerd, met zoveel oog voor detail dat het leven onder het Nazi regime bijna tastbaar wordt. Dit verhaal van de familie Sterling laat zien hoe confronterend graven in het verleden kan zijn, maar is ook een ontroerend voorbeeld van de helende kracht van vergeving.’

—*Publishers Weekly*

‘Gohlke neemt de lezer mee op een boeiende reis, compleet met mysterie en drama. Naadloos heeft ze waargebeurde verhalen uit Ravensbrück in haar roman geweven. Mede daardoor zul je deze roman niet snel vergeten. Een goed gedocumenteerd boek, met veelzijdige personages die de kracht van liefde en opoffering aantonen.’

—*Romantic Times*

Den Hertog uitgeverij

www.uitgeverijdenhertog.nl